

View point of students & graduates & faculty members' of Qazvin nursing midwifery faculty about nursing community health curriculum

MR. Mostafaie*

N. Ajh**

*Nursing educator, Nursing and Midwifery Faculty, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

**Midwifery educator, Nursing and Midwifery Faculty, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

ABSTRACT:

Background: Nursing has a realistic society dimension. Combination of that with health society can improve quality and quantity of life in psychological and physical fields. Promotion of science and technology in parallel with changing needs of the society required changing in the educational system.

Objective: The most important mission for researcher in health field is to determine the priorities and then evaluating the adjustment of curriculum in various fields with the health priorities and needs of the society

Methods: this study was a descriptive research. The sample included all nursing students, teachers and graduates' nursing. Method assemblage data were interview and questionnaires which made from current curriculums of community health nursing in theory and practice courses. SPSS software was used to analysis the data after completed by samples. The sample sizes were 78 students, 9 teachers and 19 graduate nursing.

Findings: The mean of score in theory courses in tree filed of concept, time and application was $11/31 \pm 4/17$, $9/62 \pm 4/64$, $10/60 \pm 4/65$. These scores for practice courses were $2/56 \pm 1/68$, $2/39 \pm 1/74$, $2/87 \pm 1/71$.

Conclusion: Based on results teachers and trainers believe that curriculum in parallel with priority of need in society, but students and graduates' nursing believed curriculums of practice courses required the basic changes.

Keyword: Curriculum, community health courses in theory and practice in nursing, health, students & graduates & faculty members

Corresponding Author: Nezal Ajh, Faculty of nursing & midwifery, Qazvin University of Medical Sciences, Shahid Bahonar Blvd, Qazvin, Iran

Tel= +98-2833237268

Email: nezal_ajh@yahoo.com

Received: 24 Dec 2014

Accepted: 24 Feb 2015

دیدگاه دانشجویان، فارغ‌التحصیلان و اعضای هیأت علمی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی قزوین در مورد لزوم ایجاد تغییرات در سرفصل دروس پرستاری بهداشت جامعه

محمد رضا مصطفائی* نضال آژ**

* عضو هیأت علمی گروه پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران

** عضو هیأت علمی گروه مامایی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۰/۳ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۲/۵

آدرس نویسنده مسئول: قزوین، بلوار شهید باهنر، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، دانشکده پرستاری و مامایی، تلفن: ۰۲۸۳۳۳۳۷۲۶۸

Email: nezal_ajh@yahoo.com

چکیده:

زمینه: یکی از ابعاد رشته پرستاری بعد جامعه‌نگر این رشته می‌باشد که تلفیق آن با بهداشت جامعه می‌تواند در کارآمدی و ارتقاء کیفی و کمی زندگی آحاد جامعه از نظر روانی و جسمی قابل اهمیت بوده و تأثیر بسزایی داشته باشد. ارتقاء دانش و فناوری به موازات تغییر نیازهای جامعه، ضرورت تغییر در نظام آموزشی را می‌طلبد.

هدف: هدف اصلی این تحقیق، تعیین میزان تطابق برنامه‌ی درسی واحد نظری پرستاری بهداشت جامعه ۱، ۲ و ۳ دوره کارشناسی پیوسته پرستاری از نظر محتوا، زمان و کاربرد با نیازهای کارکنان و دانشجویان در بالین می‌باشد، که با استفاده از نظرات افراد ذینفع در امر آموزش پرستاری بهداشت جامعه همراه گردید.

روش‌ها: این مطالعه یک تحقیق توصیفی بوده و جامعه پژوهش شامل کلیه‌ی دانشجویان پرستاری، اساتید و فارغ‌التحصیلان پرستاری می‌باشد. روش جمع‌آوری داده‌ها به وسیله مصاحبه و پرسش‌نامه محقق ساخته بود که با استفاده از سرفصل دروس کارآموزی و کارورزی و دروس تئوری بهداشت جامعه ۱ و ۲ و ۳ تنظیم و تهیه شد. سپس توسط نمونه‌ها تکمیل شد و داده‌ها وارد نرم افزار SPSS ۱۶ شد و با استفاده از آمار توصیفی آنالیز شد. تعداد ۷۸ دانشجوی، ۹ نفر از اساتید و ۱۹ نفر از فارغ‌التحصیلان جمعاً ۱۰۶ نفر در این مطالعه شرکت نمودند.

یافته‌ها: میانگین نمرات کسب شده واحدهای تئوری در محتوا، زمان و کاربرد به ترتیب $11/31 \pm 4/17$ و $9/62 \pm 4/64$ و $10/60 \pm 4/65$ و میانگین نمرات کسب شده برای دروس کارآموزی و کارورزی بهداشت جامعه برای آنان به ترتیب $2/56 \pm 1/68$ و $2/39 \pm 1/74$ و $2/87 \pm 1/71$ بود.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های به دست آمده اساتید و مربیان معتقد بودند که سرفصل دروس در راستای اولویت‌های بهداشتی قرار دارد ولی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان در مورد دروس کارآموزی نیاز به بازنگری را ضروری می‌دانستند. محققین معتقدند که داشتن ارتباط مناسب با کارکنان تأثیر مثبتی بر یادگیری بالینی دارد. توجه به پروتکل پیشنهادی استخراج شده از نتایج تأثیر مثبتی در محیط‌های عملی برای دانشجویان و کسب اعتماد مددجویان به همراه دارد و لازمه‌ی این امر نزدیکی دیدگاه‌های دانشجوی، اساتید و کارکنان می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: سرفصل درس بهداشت جامعه، کارآموزی عرصه‌ی بهداشت، دانشجویان، فارغ‌التحصیلان، هیأت علمی

شیوه‌ی استناد به مقاله:

Mostafaie MR, Ajh N. View point of students & graduates & faculty members' of Qazvin nursing midwifery faculty about nursing community health curriculum. The Journal of Medical Education and Development, 2015; 7(1): 13-22

مقدمه:

نخواهد بود. آموزش و برنامه‌ریزی فرایندهای به هم پیوسته از پیش نیازهای موفقیت هر پروژه‌ای هستند که هدف نهایی‌شان ایجاد تغییرات لازم در رفتار می‌باشد^(۱). آموزش عالی گذشته از حرکت همگام با پیشرفت‌های علمی روز دنیا، بایستی بر اساس شرایط زمانی - مکانی،

ارتقاء دانش و فناوری به موازات تغییر نیازهای جامعه است که به دنبال آن ضرورت تحول در نظام آموزشی نیز به چشم می‌آید، اما انجام این‌گونه تغییرات بدون پژوهش توسط صاحب‌نظران هر حوزه‌ی تخصصی به یقین کارآمد

جامعه‌ای پویا و سالم و در نتیجه ایجاد نسلی بارور و با نشاط و سالم خواهد بود.

یکی از ابعاد رشته پرستاری بعد جامعه‌نگر این رشته می‌باشد که تلفیق آن با بهداشت جامعه می‌تواند در کارآمدی و ارتقاء کیفی و کمی زندگی احاد جامعه از نظر روانی و جسمی قابل اهمیت بوده و تأثیر بسزایی داشته باشد. بهداشت علم و هنر پیشگیری از بیماری‌ها، طولانی کردن عمر و بالا بردن سلامتی به وسیله کوشش اجتماعی است، بر همین اساس برای بهداشت فردی، عمومی، روانی و غذایی تعریف‌های مشخصی وجود دارد. فاصله‌ی بین آن‌چه در کلاس درس آموزش داده می‌شود و ارائه‌ی بالینی آن، به عنوان مشکلی مورد توجه مدرسین، کارکنان و دانشجویان پرستاری است. اغلب مطالعات انجام شده در جهان در این زمینه بر این موضوع دلالت دارند که تفاوت چشمگیری بین یادگیری نظری و خدمات بالینی ارائه شده مشاهده می‌شود، از آنجایی که پرستاری از جمله حرفه‌های با اهمیت در گروه‌های شغلی بهداشتی - درمانی در جامعه است هماهنگی بین آن‌چه آموزش داده می‌شود و آن‌چه در بالین عمل می‌گردد، بسیار مهم به نظر می‌رسد و پژوهش‌های پرستاری نیز بر فعالیت‌های تئوری تمرکز بیشتری دارند و کمتر بر فعالیت‌های بالینی تمرکز دارند. با وجود قدمت بحث و نیز انجام بررسی‌های متعدد در این زمینه، به نظر می‌رسد یافتن راه حل مناسب برای این معضل آسان نیست و گاهی گریز ناپذیر بودن از این مطلب پرستاران را در زندگی حرفه‌ای خود دچار نگرانی‌های شدید می‌نماید^(۶).

ایده‌ی اصلاح برنامه درسی معمولاً در ذهن گروه کوچکی از استادان شکل می‌گیرد که بر این باورند سرفصل دروس موجود نمی‌تواند دانشجویان را جهت رویارویی با موضوعات و مشکلاتی که بعد از فارغ‌التحصیلی در جامعه و محیط‌های مراقبت سلامتی با آن‌ها مواجه می‌شوند به طور کامل آماده نماید^(۷). لذا برای جلب مشارکت و حمایت همه اساتید و پرسنل آموزشی در دانشگاه در اصلاح سرفصل دروس فعلی باید دلایل لزوم

اقلیمی، اقتصادی و اجتماعی با نیازهای جامعه تطابق داشته باشد و این امر به طور ویژه در حوزه بهداشت و درمان از اهمیت بیشتری برخوردار است که به دلیل رسالت نظام بهداشتی در حفظ و ارتقاء سلامت جامعه است. مروری بر سیر تحول خدمات بهداشتی در ایران و ادغام آموزش پزشکی با خدمات بهداشتی - درمانی تغییرات چشمگیری را در این نظام نشان می‌دهد^(۸) یکی از راه‌های مؤثر و انکارناپذیر برای برنامه‌ریزی و ارتقاء کیفیت آموزش، برنامه‌ریزی درسی است^(۱). دلیل وجودی هر سیستم آموزشی، تحقق بخشیدن به هدف‌های آن نظام است که باید به درستی تحلیل و اولویت‌های آن به روشنی تعیین و تصریح شده باشد، تا حرکت و فعالیت صحیح جهت تحقق آن اهداف را ممکن سازد، در واقع برنامه‌ریزی درسی و فعالیت‌های درون آن بر اساس اهداف شکل گرفته و میزان دستیابی به آن‌ها، میزان موفقیت ما را در آن برنامه‌ریزی آموزشی مشخص می‌کند^(۲) بنا به اظهار بیشتر اعضای هیأت علمی، یکی از راه‌های ارتقاء کیفیت عملکرد دانشگاه‌ها بهبود آموزش است^(۳) در تمامی کشورهای جهان فرایند آموزش بر اساس نیازهای جامعه، نیازهای فراگیر و ابعاد فرهنگی، اجتماعی جامعه در جهت ارتقاء توانمندی‌ها بوده و علی‌رغم تفاوت ساختار در جوامع مختلف، همگی بر لزوم برخورداری از ساختاری هدفمند هم عقیده‌اند^(۴). در حقیقت یکی از وظایف مهم پژوهش‌گران حوزه‌ی بهداشت و سلامت پس از تعیین اولویت‌های بهداشتی با توجه به شرایط روز کشور، تعیین میزان تطابق بین برنامه‌های درسی رشته‌های مختلف بهداشتی با این اولویت‌ها و نیازهای جامعه است.

پرستاری ترکیبی از علم و هنر است و بایستی تمامی آموزش‌های نظری و بالینی آن بر ترکیب این دو جنبه تأکید داشته باشند^(۵) ولی در عمل فاصله بین آن‌چه در کلاس درس آموخته می‌شود و آن چیزی که در بالین به کار گرفته می‌شود بسیار زیاد است، پرستاری بهداشت جامعه علم هنر و عمل است و بر اساس نهاد بشر طرح-ریزی و استوار می‌باشد علمی که عمل به آن متضمن

است پرستاری جامعه‌نگر است^(۱۰)، که این بعد در دروس بهداشت جامعه ارائه می‌شود و شامل شش واحد نظری و سه واحد کارآموزی می‌باشد، از آن‌جا که این واحد با افراد سالم و بر اساس پیشگیری اولیه و ثانویه پایه‌ریزی شده است از اهمیت خاصی برخوردار است.

لذا این مطالعه در راستای اجرای طرح سلامت با هدف بررسی میزان تطابق محتوای درس پرستاری بهداشت جامعه که می‌تواند برای آماده‌سازی پرستاران برای ارائه خدمات در سطوح مختلف پیشگیری نقش قابل توجهی داشته باشد طراحی گردید.

هدف اصلی این تحقیق، تعیین میزان تطابق برنامه‌ی درسی واحد نظری پرستاری بهداشت جامعه ۱، ۲ و ۳ دوره کارشناسی پیوسته پرستاری از نظر محتوا، زمان و کاربرد با نیازهای کارکنان و دانشجویان در بالین می‌باشد که با استفاده از نظرات افراد ذینفع در امر آموزش پرستاری بهداشت جامعه همراه گردید.

روش‌ها:

این مطالعه یک تحقیق توصیفی بوده و کلیه‌ی دانشجویان پرستاری (که در حال گذراندن واحد کارورزی عرصه بهداشت جامعه بودند)، کل دانشجویان سال سوم و چهارم که درس پرستاری بهداشت جامعه را گذرانده بودند و هم چنین همه کارکنان پرستاری مراکز بهداشتی درمانی تاکستان، بوئین زهرا و شهید بلندیان قزوین، اساتید و مربیان بالین و کارکنان مراکز بهداشتی در این مطالعه شرکت داده شدند.

روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری بود. روش جمع‌آوری داده‌ها به وسیله‌ی انجام مصاحبه توسط پژوهش‌گران و تکمیل پرسش‌نامه محقق ساخته بود که با استفاده از سرفصل دروس کارآموزی و کارورزی و دروس تئوری بهداشت جامعه ۱ و ۲ و ۳ تنظیم و تهیه شد و برای هر آیتیم از لیکرت دو گزینه‌ای (صفر برای نامناسب و ۱ برای مناسب) استفاده گردید. پرسش‌نامه دارای پنج بخش بود، بخش یک (پرستاری بهداشت جامعه) شامل ۱۷

تغییر و اصلاح آن و دامنه‌ی وسعت این تغییرات و زمان مناسب برای آن‌ها به طور شفاف و عینی توضیح داده شود^(۸).

هدف از برنامه‌های کلان پرستاری، فارغ‌التحصیل شدن پرستاران توانمندی است که در محیط مراقبت سلامتی تغییر مثبت ایجاد کرده و در راستای ارتقای کیفیت زندگی افراد خانواده، گروه‌ها و به طور کلی جامعه قدم بردارند. برای رسیدن به این هدف لازم است کوریکولوم فعلی مورد بازنگری قرار گیرد. در این بازنگری اساتید، دانشجویان، فارغ‌التحصیلان، نارضایتی عمومی از وضع موجود و نتایج ارزشیابی درونی و بیرونی دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها مدیران می‌تواند نقش حامی یا بازدارنده ایفا کند^(۹-۱۱).

بازنگری شامل جریان اصلاحات مداوم کوریکولوم می‌باشد که توسط اساتید دانشگاه به صورت انفرادی یا در گروه‌های کوچک به صورت مرتب و با بهره‌گیری از منابع موجود صورت می‌گیرد. باید در نظر داشت که توسعه و تغییر سرفصل دروس، انرژی و وقت زیادی از اساتید می‌گیرد، لذا فرایندی دقیق و حساس است تا بتواند همه‌ی جوانب فعلی سرفصل دروس بررسی شود. میزان وسعت تغییر در سرفصل دروس تحت تأثیر عوامل فراوانی است، از جمله مدت زمانی که از ایجاد و اجرای کوریکولوم می‌گذرد، آخرین بازنگری، ماهیت و میزان تغییر شرایط و محیط آموزشی و جامعه، سرمایه‌گذاری فکری و احساسی اعضای کمیته بازنگری و نتایج ارزشیابی درونی^(۱۲).

یکی از عواملی که فوریت اجرای بازنگری کوریکولوم را ایجاد می‌کند تغییر در خدمات بالینی در مراکز مراقبت سلامتی، هنجارها و انتظارات سازمان یا دانشکده یا جامعه مورد نظر می‌باشد^(۱۳-۱۶).

برای اجرای بازنگری حمایت همکاران، مسئولین، دانشجویان و فارغ‌التحصیلان امری ضروری است. لذا بازنگری به صورت فردی یا یک جانبه ارزش ندارد و عملی نخواهد بود^(۱۷-۱۹).

از حیثه‌هایی که در برنامه‌ریزی اولویت‌های سیاست‌گذاران دانشگاه علوم پزشکی قزوین مورد نظر بوده

شامل ۱۴ بود. محدوده‌ی نمرات بین ۰ تا ۱۷ برای بهداشت ۱ و ۰ تا ۱۴ برای بهداشت ۲ و ۳ بود. بر اساس نمرات کسب شده دانشجویان معتقد بودند که سرفصل دروس با نیازهای آنان در بالین تناسب دارد.

میانگین نمرات کسب شده برای دروس کارآموزی بهداشت جامعه و کارورزی بهداشت جامعه در عرصه در جدول شماره ۱ نوشته شده است. لازم به ذکر است که نمره کلی برای دروس کارآموزی ۴ بوده است. محدوده نمرات بین صفر و چهار قرار داشت. بر اساس نمرات کسب شده دانشجویان معتقد بودند دروس کارآموزی به طور متوسط با نیازهای جامعه متناسب است. تعداد ۹ تن از اساتید در این مطالعه پرسش‌نامه‌های مربوطه را تکمیل نمودند. پنج نفر از مدرسین سابقه بیش از ده سال تدریس داشتند، جدول شماره ۲ میانگین نمرات داده شده توسط اساتید را نشان می‌دهد، همان‌طور که جدول نشان می‌دهد نظرات دانشجویان و اساتید و شاغلین در مورد دروس نظری تقریباً مشابه می‌باشد و سرفصل دروس را با نیازهای جامعه مناسب قلمداد نموده‌اند.

۱۹ نفر از کارکنان مراکز بهداشت قزوین و تاکستان نیز پس از تکمیل پرسش‌نامه را عودت دادند همه‌ی این افراد سابقه کار بیشتر از ۱۰ سال داشتند.

با توجه به جدول شماره ۱، دانشجویان محتوای دروس تئوری و کارآموزی را از نظر تطابق با نیازهای جامعه قزوین تقریباً مناسب ارزیابی کردند. ولی در رابطه با زمان و کاربردی بودن مطالب این دروس، آنان را در مقایسه با اساتید ناکافی قلمداد کردند. لازم به ذکر است حداکثر نمره برای درس بهداشت جامعه ۱ و ۲ و ۳ به ترتیب ۱۷، ۱۴، ۱۴ در نظر گرفته شده بود و برای دروس کارآموزی و کارورزی ۴ بود.

سؤال سه گویه‌ای (محتوی، ساعت، کاربرد)، بخش دوم پرسش‌نامه (پرستاری بهداشت جامعه ۲) شامل ۱۴ سؤال، بخش سوم پرسش‌نامه (پرستاری بهداشت جامعه ۳) شامل ۱۴ سؤال سه گویه‌ای، بخش چهارم پرسش‌نامه (کارآموزی پرستاری بهداشت جامعه) شامل ۴ سؤال و در نهایت بخش پنجم (کارآموزی در عرصه پرستاری بهداشت جامعه) که تعداد سؤالات این قسمت ۴ سؤال دو گزینه‌ای بود. پس از اعتبارسنجی، توسط پژوهش‌گران با انجام مصاحبه از دانشجویان، اساتید و کارکنان پرستاری مراکز تکمیل شد و از روش‌های آمار توصیفی جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده گردید و داده‌ها با نرم افزار ۱۶ SPSS مورد آنالیز قرار گرفت.

معیار ورود به مطالعه: کل دانشجویان سال سوم و چهارم که درس پرستاری بهداشت جامعه را گذرانده بودند و هم چنین همه کارکنان پرستاری مراکز بهداشتی درمانی تاکستان، بوئین زهرا و شهید بلندیان قزوین در این مطالعه شرکت داده شدند.

یافته‌ها:

تعداد ۷۸ دانشجو در این مطالعه شرکت نمودند. کلیه‌ی دانشجویان در سال سوم و چهارم رشته پرستاری در دانشکده پرستاری و مامایی قزوین مشغول به تحصیل بودند. تعداد ۲۸ نفر مذکر (۳۸ درصد) و ۵۰ نفر مؤنث (۶۲ درصد) بودند. اکثریت مجرد بودند (۷۱ نفر معادل ۹۱ درصد) و میانگین سنی $23/18 \pm 4/32$ سال بود. میانگین نمرات کسب شده توسط دانشجویان برای دروس تئوری در جدول شماره یک وارد شده است. لازم به ذکر است که نمره کلی بهداشت جامعه ۱، ۱۷ و بهداشت جامعه ۲ و ۳

جدول ۱. میانگین نمرات کسب شده توسط دانشجویان برای تناسب دروس بهداشت جامعه با نیازهای جامعه

میانگین کل / انحراف معیار	کاربرد		زمان		محتوا		دروس تئوری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
۱۱/۴۶±۴/۹۶	۲۱/۲۰	میانگین	۱۱/۰۲	میانگین	۱۲/۱۷	میانگین	بهداشت جامعه ۱
	±۵/۰۴	انحراف معیار	۵/۲۲	انحراف معیار	±۴/۲۸	انحراف معیار	
۱۰/۱۸±۴/۵۳	۹/۵۸	میانگین	۹/۷۹	میانگین	۱۱/۱۸	میانگین	بهداشت جامعه ۲
	±۴/۳۷	انحراف معیار	±۴/۲۸	انحراف معیار	±۴/۹۵	انحراف معیار	
۹/۵۸±۵/۳۵	۹/۱۴	میانگین	۹/۳۷	میانگین	۱۰/۲۳	میانگین	بهداشت جامعه ۳
	±۵/۳۱	انحراف معیار	±۵/۳۷	انحراف معیار	±۵/۳۸	انحراف معیار	
۱۰/۴۰±۵/۳۵	۹/۹۷±۴/۹۰		۱۰/۰۶±۴/۹۶		۱۱/۱۹±۴/۸۷		میانگین
۶۹	(۶۶)۲۹/۹۲		(۶۷)۳۰/۱۸		(۷۴)۳۳/۵۸		جمع(درصد)
دروس کارآموزی							
۲/۶۹±۱/۵۸	۲/۵۸±۱/۵۸		۲/۸۰±۱/۶۲		۲/۶۹±۱/۵۵		کارآموزی بهداشت جامعه
۲/۸۸±۱/۴۷	۲/۹۶±۱/۴۹		۲/۵۸±۱/۵۸		۳/۱±۱/۳۶		کارورزی در عرصه
۲/۹۳±۱/۵۲	۲/۷۷±۱/۵۳		۲/۶۹±۱/۶		۳/۳۴±۱/۴۵		میانگین
۶۴	(۶۹)۵/۵۴		(۶۷)۵/۳۸		(۵۸)۴/۶۹		جمع(درصد)

با توجه به جدول شماره ۲، اغلب مدرسین دروس تئوری و کارآموزی بهداشت جامعه (محتوا، زمان، کاربرد) را مطابق با نیازهای جامعه عنوان کرده بودند و لزومی برای تغییر آن‌ها ابراز نکرده بودند.

جدول ۲. میانگین نمرات کسب شده توسط مدرسین برای تناسب دروس بهداشت جامعه با نیازهای جامعه

میانگین کل / انحراف معیار	کاربرد		زمان		محتوا		دروس تئوری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
۱۳/۹۵±۳/۳۸	۱۵/۱۲	میانگین	۱۲/۸۷	میانگین	۱۳/۸۷	میانگین	بهداشت جامعه ۱
	±۳/۷۹	انحراف معیار	±۳/۸۳	انحراف معیار	±۲/۵۳	انحراف معیار	
۱۲/۴۹±۲/۱۳	۱۳/۱۲	میانگین	۱۲/۷۵	میانگین	۱۱/۶۲	میانگین	بهداشت جامعه ۲
	±۱/۸	انحراف معیار	±۲/۳۷	انحراف معیار	±۲/۲۳	انحراف معیار	
۱۱/۲۹±۲/۹۴	۱۱/۵۰	میانگین	۱۱/۲۵	میانگین	۱۱/۱۲	میانگین	بهداشت جامعه ۳
	±۲/۹۷	انحراف معیار	±۲/۴۳	انحراف معیار	±۳/۴۴	انحراف معیار	
۱۲/۵۷±۲/۸۱	۱۳/۲۴±۲/۸۵		۱۲/۲۹±۲/۸۷		۱۲/۲۰±۲/۷۳		میانگین
۸۳	(۸۸)۳۹/۷۴		(۸۲)۳۶/۸۷		(۸۱)۳۶/۶۱		جمع(درصد)
دروس کارآموزی							
۳/۶۲±۰/۶۶	۳/۷۵±۰/۴۶		۳/۷۵±۰/۴۶		۳/۹۷±۱/۰۶		کارآموزی بهداشت جامعه
۳/۷۰±۰/۷۱	۳/۶۲±۰/۷۴		۳/۷۵±۰/۷۰		۳/۷۵±۰/۷۰		کارورزی در عرصه
۳/۶۴±۰/۶۸	۳/۶۶±۰/۶		۳/۷۵±۰/۵۸		۳/۵۶±۰/۸۸		میانگین
۹۱	(۹۲)۷/۳۷		(۹۳)۷/۵		(۸۹)۷/۱۲		جمع(درصد)

مناسب عنوان کرده بودند و در مورد کارآموزی‌ها نظر مساعد نداشتند و اغلب آنان این واحدها را برای فعالیت در این مراکز در آینده ناکافی و نیازمند به بازنگری و تغییر سرفصل‌ها از نظر زمان و محتوا و تأکید بر جنبه‌های کاربردی داشتند.

جدول شماره ۳ میانگین نمرات داده شده توسط این قشر را نشان می‌دهد این گروه نظراتی متضاد با گروه‌های قبلی در مورد کارآموزی داشتند و معتقد بودند که باید در سرفصل دروس بالینی تجدید نظر شود. با توجه به جدول شماره ۳، شاغلین پرستار در درمانگاه‌ها دروس نظری را

جدول ۳. میانگین نمرات کسب شده توسط پرستاران شاغل برای تناسب دروس بهداشت جامعه با نیازهای جامعه

میانگین کل / انحراف معیار	کاربرد		زمان		محتوا		دروس تئوری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
۱۳/۴۱±۳/۴۳	۱۳/۸۹	میانگین	۱۱/۷۸	میانگین	۱۴/۵۷	میانگین	بهداشت جامعه ۱
	±۳/۴۰	انحراف معیار	±۳/۵۲	انحراف معیار	±۲/۳۰	انحراف معیار	
۱۰/۶۹±۳/۴۶	۱۰/۷۸	میانگین	۱۰/۲۱	میانگین	۱۱/۱۰	میانگین	بهداشت جامعه ۲
	±۳/۶۷	انحراف معیار	±۳/۳۰	انحراف معیار	±۳/۴۳	انحراف معیار	
۱۱/۰۵±۴/۱۴	۱۱/۴۷	میانگین	۱۰/۲۱	میانگین	۱۱/۴۷	میانگین	بهداشت جامعه ۳
	±۳/۸۰	انحراف معیار	±۳/۸۱	انحراف معیار	±۴/۸۲	انحراف معیار	
۱۱/۷۱±۳/۶۸	۱۲/۰۴±۳/۶۵		۱۰/۷۳±۳/۵۴		۱۲/۳۸±۳/۸۵		میانگین
۷۱	(۸۰) ۳۶/۱۴		(۵۱) ۲۳/۲		(۸۲) ۳۷/۱۶		جمع(درصد)
دروس کارآموزی							
۱/۳۲±۰/۴۲	۱/۳۰±۰/۵۷		۱/۳۰±۰/۵۷		۱/۳۶±۰/۱۲		کارآموزی بهداشت جامعه
۱/۳۲±۰/۴۲	۱/۳۰±۰/۵۷		۱/۳۸±۰/۵۷		۱/۲۶±۰/۵۲		کارورزی در عرصه
۱/۳۱±۰/۴۷	۱/۲۸±۰/۵۲		۱/۳۴±۰/۵۷		۱/۳۱±۰/۳۲		میانگین
۳۲	(۰/۳۲) ۲/۵۶		(۰/۳۲) ۲/۶۸		(۰/۳۲) ۲/۶۲		جمع (درصد)

دانشجویان و اساتید از طرف دیگر در ارتباط با سرفصل دروس کارآموزی تفاوت معنی‌دار ($P < 0.05$) وجود دارد.

با توجه به جدول شماره ۴، با مقایسه‌ی میانگین نمرات کسب شده توسط دانشجویان، اساتید و شاغلین پرستار (آزمون ANOVA) بین نظرات شاغلین از یک طرف و

جدول ۴. میانگین نمرات کسب شده کلی تناسب دروس بهداشت جامعه با نیازهای جامعه

کاربرد	زمان		محتوا		دروس تئوری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
۱۲	۸/۳۰	میانگین	۱۲/۷۲	میانگین	بهداشت جامعه ۱
	±۴/۷۶	انحراف معیار	±۴/۱۷	انحراف معیار	
۱۰/۰۷	۱۰/۹۰	میانگین	۱۰/۸۷	میانگین	بهداشت جامعه ۲
	±۴/۲۱	انحراف معیار	±۳/۵۶	انحراف معیار	
۹/۷۵	۹/۶۸	میانگین	۱۰/۳۶	میانگین	بهداشت جامعه ۳
	±۵/۰۰	انحراف معیار	±۴/۸۰	انحراف معیار	
۱۰/۶۰±۴/۶۵	۹/۶۲±۴/۶۴		۱۱/۳۱±۴/۱۷		میانگین
۲/۵۶±۱/۷۲	۲/۴۷±۱/۷۸		۲/۷۶±۱/۶۴		کارآموزی بهداشت جامعه
۲/۳۱±۱/۷۱	۲/۳۱±۱/۷۱		۲/۳۶±۱/۷۲		کارورزی در عرصه
۴/۸۷±۱/۷۱	۲/۳۹±۱/۷۴		۲/۵۶±۱/۶۸		میانگین

هر چند بعضی از آن‌ها از زیاد بودن برخی از مطالب مانند بهداشت ۲ و ۳ و نیز غیرکاربردی بودن بهداشت ۲ و ۳ شاکی بودند. اما درکل به طور متوسط ارزیابی مثبتی

بحث و نتیجه گیری:

نتایج این مطالعه نشان داد که دانشجویان سرفصل دروس تئوری را تا حدودی متناسب (۶۹ درصد) می‌دانند،

نظام‌های ارزیابی خدمات در ایران و جهان به دلیل کاربردی نبودن کاهش یابد.

در مورد بهداشت جامعه ۲ این موارد ذکر شده بود، در مورد مشاوره‌ی قبل از ازدواج و نقش‌ها و عملکردهای اعضای خانواده نیاز به بازبینی و تأکید بیشتری دارد، هم-چنین اصول بازدید از منزل و فرایند پرستاری در خانواده نیاز به کاهش محتوا و مدت زمان دارد، در مورد بحران در خانواده و سوء رفتار نیاز به تأکید بیشتر بر موارد کاربردی وجود دارد.

در مورد بهداشت جامعه ۳ مواردی مانند افزایش در مدت و محتوای سرفصل‌های زیر عنوان شده بود، بهداشت اماکن و مسکن، بهداشت تغذیه و مواد غذایی، بهداشت حرفه‌ای و بلایای طبیعی و اقدامات لازم در شرایط اضطراری هم‌چنین در مبحث پژوهش در پرستاری بهتر است در قسمت متدولوژی تحقیق اضافه شود. مواردی مانند آسیب‌های فیزیکی و شیمیایی موجود در محیط و روش‌های مقابله با آن، مدیریت خدمات بهداشتی حذف یا تنها بر نکات کاربردی تأکید شود.

در ارتباط با کارآموزی بهداشت جامعه ۱ دانشجویان و کارکنان بر افزایش مدت زمان کارآموزی تأکید داشتند. این موضوع در مورد کارآموزی عرصه پرستاری بهداشت جامعه شامل تقلیل مدت زمان در سرفصل بهداشت اماکن و مراقبت در منزل و بهداشت مدارس به نفع افزایش مدت کارآموزی روستا بود.

همان‌طور که پیمانی^(۴) و Sandra^(۱۴) عنوان کرده‌اند آموزش بالینی در جامعه یک روش مؤثر یادگیری در رشته پرستاری است که این روش توان ارائه‌ی خدمات مؤثرتر و بهبود مراقبت‌های بهداشتی از مددجویان و ارائه‌ی مراقبت‌ها با ایمنی بالاتر و اثربخشی و هزینه‌ی پایین‌تر را برای آینده در پی خواهد داشت.

نتایج این مطالعه از نتایج تحقیق نجفی‌پور و همکاران^(۱۵) تا حدودی کمتر می‌باشد، زیرا در مطالعه ایشان از ۵۶ نفر دانشجوی شرکت‌کننده در طرح ۷۶/۸

داشتند این میانگین کسب شده توسط اساتید بیشتر بود (۸۳ درصد). طبق نظر شاغلین ۷۱ درصد آن را مناسب دانستند که کم‌ترین تناسب مربوط به زمان اختصاص داده شده به درس بوده است به عبارتی دیگر زمان را کافی نمی‌دانستند به خصوص در مورد بهداشت ۲ و ۳ این زمان را متناسب ندانستند. بودجه‌مهری در تحقیق خود بر روی دیدگاه دانشجویان پزشکی در خصوص تغییر سرفصل‌های درس فیزیک پزشکی به این نتیجه دست یافت که، تغییر سرفصل‌های این درس با گرایش فیزیک کاربردی به خصوص در زمینه‌ی روش‌های تصویربرداری مدرن پزشکی مورد توافق دانشجویان است^(۳). در تحقیق حاضر ۶۴ درصد دانشجویان معتقد بودند که بین برنامه درسی واحدهای کارآموزی و اولویت‌های استان تطابق لازم وجود دارد و اعتقاد داشتند که محتوای دروس کارآموزی نامناسب است ولی از نظر زمانی و کاربردی بودن، آن‌ها را مناسب‌تر عنوان کردند.

اساتید این کارآموزی‌ها را از نظر زمان و محتوا و کاربردی بودن حدود ۹۱ درصد مناسب دانستند و این درحالی است که شاغلین کم‌ترین نمره را به بخش داده‌اند و آن را نامناسب معرفی کردند.

بیشترین موضوعی که مورد اعتراض دانشجویان و فارغ‌التحصیلان بود در درس جامعه ۱ مواردی مانند تاریخچه و مفاهیم پرستاری به نظر مدت زمان کوتاه‌تری نیاز دارد.

بخش سیاست‌های جمعیتی متناسب با سیاست‌های کشور ما تنظیم گردد. بخش تنظیم خانواده و سلامت مادر و کودکان نیاز به تغییر و زمان بیشتری را می‌طلبد. اختصاص زمان بیشتر به آموزش خانواده و تغییر در محتوای اولویت‌های بهداشتی و خدمات پایه و برنامه ایمن‌سازی متناسب با جامعه ما و افزایش مدت برای این بخش‌ها را خواستار بودند و بحث بهداشت مدارس و بهداشت اماکن در هم ادغام و زمان بیشتری برای آن‌ها در نظر گرفته شود، هم‌چنین کاربرد فرایند پرستار و

دانشجویان و کارکنان که مشتریان این سیستم هستند با آن مشکل دارند و نیاز به تغییر سرفصل دروس را باید با نظر گرفتن بازار کار و مشتریان آن تعدیل نمود. ما با نظر ایفر در ترکیه^(۵) موافقیم که داشتن ارتباط مناسب با کارکنان تأثیر مثبتی بر در یادگیری بالینی دارد. اگر دانشجویان را در کارگروهی و تیمی به عنوان عضوی از گروه مشارکت دهیم احساس بهتری خواهند داشت. ارتباط مناسب با مربی تأثیر بسیار بالایی در محیط‌های عملی برای دانشجویان و کسب اعتماد مددجویان به همراه دارد و لازمی این امر نزدیکی دیدگاه‌های دانشجو، اساتید و کارکنان بالینی می‌باشد. یافته‌های به دست آمده برای تدوین برنامه درسی متناسب با نیازهای جامعه، توسط مجریان و اعضای هیأت علمی گروه پرستاری بهداشت جامعه در اختیار مسئولین محترم برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه علوم پزشکی قزوین قرار خواهد داده شده است.

تشکر و قدردانی:

این مطالعه حاصل یک طرح تحقیقاتی مصوب پژوهش در نظام سلامت (HSR) با شماره ۵۵۷۸/۲۸/۶ دانشگاه علوم پزشکی قزوین می‌باشد. بدین وسیله پژوهش‌گران مراتب قدردانی و سپاس خود را از کلیه کسانی که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند به عمل می‌آورند:

- اعضای هیأت علمی محترم دانشکده پرستاری و مامایی
- اعضای کمیته طرح جامع سلامت استان
- دانشجویان سال سوم و چهارم دانشکده پرستاری و مامایی
- کارکنان مراکز بهداشت شهید بلندیان قزوین، تاکستان و بوئین زهرا

منابع:

1. Ebrahimipour H, Vafaei Najar A, Amini A & et al. Compliance between what teachers taught and the course plans: The students' perspective at the School of Public Health of

درصد از دانشجویان از دروس کارآموزی بهداشت جامعه راضی و آن را مناسب قلمداد کرده بودند.

در کل این چنین به نظر می‌رسد که دانشجویان و شاغلین تا حدودی با هم در برخی موارد نظرات مشترک دارند ولی اساتید در همه‌ی موارد نظرات مساعد داشته‌اند. در بررسی نکات ذکر شده در متن پرسش‌نامه‌ها، برخی از اساتید ذکر کرده‌اند سرفصل دروس دست اساتید را باز گذاشته که بسته به نیاز تغییراتی در محتوای دروس ایجاد کنند، لذا تغییر در سرفصل دروس ضرورت ندارد. این موضوع با تحقیق پیمانی^(۴) در پژوهشکده تهران و صالحی^(۱۳) در اصفهان هماهنگی ندارد. در دو تحقیق نامبرده بر این نکته تأکید داشتند که ایده‌ی تغییر و بازنگری دروس توسط اساتید بیشتر هدایت می‌شود. در تحقیق صالحی که نظر اساتید مورد ارزیابی قرار گرفته اکثریت اساتید معتقد بودند که نیاز به بازنگری یک امر ضروری است در تحقیق کنونی اساتید و مربیان ۸۰ درصد دروس تئوری و ۹۰ درصد دروس کارآموزی و کارورزی را مناسب برآورد کرده‌اند و این در حالی است که دانشجویان این امر را به طور متوسط ارزیابی نموده بودند. اما نظر شاغلین در بخش‌های بالینی و درمانگاه‌ها کاملاً مغایر می‌باشد. این افراد دروس تئوری را مناسب ولی دروس کارآموزی و کارورزی را نامتناسب و ناکافی عنوان کرده‌اند و خواهان تغییر در این موارد شده‌اند. پیمانی معتقد است که کوریکولوم کنونی در دانشکده‌های پرستاری نمی‌تواند دانشجویان را در رویارویی با موضوعات و مشکلات بعد از فارغ‌التحصیلی در جامعه و محیط‌های مراقبت سلامتی کمک نماید. لذا باید تغییراتی در کوریکولوم پرستاری ایجاد شود و تأکید دارد که این ایده در ذهن تعداد اندکی از اساتید نقش می‌بندد و لازم است از نظرات اساتید و دانشجویان برای ارتقای برنامه آموزشی استفاده کرد. هرچند این ایده در ذهن تعداد کمی از اساتید نقش بسته لیکن برای بازنگری نیاز به همکاری اکثریت اساتید وجود دارد^(۴).

نتیجه‌ی این تحقیق نشان داد که هر چند اساتید سرفصل دروس را کافی و مناسب قلمداد کرده‌اند ولی

- facilitating curriculum revision. *Nursing education*, 2004; 24: 280-2
12. CA L. The meaning of curriculum content *Int j nurse educ*. 2004; 43: 3-4.
  13. Greenhalgh T, Robert G, Bate P & et al. Diffusion in health service organization. A systematic literature review, 2001; 5(6): 34-35
  14. Sandra v.dunn. Undergraduate nursing students, perceptions of their clinical learning environment. *Journal of advanced nursing*. 1997. 25:1299-1306
  15. Abedi H, Alipour L, Najafipour S & et al. Learning activities and clinical nursing services gap and the related factors: a comparative study *iranian journal of medical education*, 2001; 1(3): 42-7 [In persian]
  16. Dunn SV. Undergraduate Nursing Students. *Journal of advanced Nursing*. 1997;25:1299-306
  17. Mirabi N, Mohammadi H. Effectiveness of training Community health Nursing Students in Qazvin. *Qazvin Journal of Medical Education and Development*, 2010; 4(2): 41-4
  18. Javanian M, Asbakian B, Mohamdi H. Strategies for improving the quality of education among member of faculty Medical Sciences Babol, iran. *The National Congress Education Medical Sciences*; 6, May; Shiraz University of Medical Sciences Green Magazine Quarterly Journal, 2009. 94-5 [In persian]
  19. Shabani H. Skills Education (Teaching Methods and Technology). Second ed. Semat pub, Tehran; 1387: 49-58 [In persian]
  - Mashhad University of Medical Sciences. *The Journal of Medical Education and Development*, 2014; 9(1): 34-44 [In persian]
  2. Azizi F. Mission, Vision, and Challenges. Deputy Ministry For Education (Ministry of Health and Medical Education, Tehran; 1382: 34-42 [In persian]
  3. Bouzarjomehri F, Nafisi Moghadam R. Attitude of medical students of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences towards change in the medical physics curriculum. *The Journal of Medical Education and Development*, 2012; 7(3): 58-66 [In persian]
  4. M Peymani, M A, M P. Faculty Support for Curriculum Development in Nursing education *JUN*, 2011;4(3): 45-50
  5. Ayfer E. Hatice Y. Elcigil A, Sari YH. Facilitating factors in clinical education in nursing. *DEUHYO ED*, 2011; 4(2): 67-71
  6. Farahani M, Ahmadi F. Viewpoints about the nursing PhD curriculum. *Iranian journal of medical education*, 2006; 6(1): 83-92
  7. King MD, Kemp MA, Towlve MA . Negotiating the merge of three nursing programs in to one *Ann Rev Nurse educ*. 3th. 2005. 187-203
  8. Jacolos PM, Koehn ML. Curriculum evaluation. *Nursing education*, 2004; 25(1): 30-35
  9. MH O. Reflection on understanding nursing education alook to the future *iInt j nurse edu Scholars*, 2004;1(5):63-66
  10. Damari B, Mahram M. Route of Qazvin development health .Tehran (iran): 1391. 50-55
  11. Hull E,Romain JA, Alexander P, Schaff S & et al. Moving cemeteries a framework for